

#J.

Σὺ οἶδας τὸν παλάμα
DISPUTATIO PHILOSOPHICA
De
VOLUNTATE
HUMANA,
Quam
PRAESIDE
Viro Excellentissimo atq; Amplissimo
DN. IOH. CHRISTO-
PHORO Hundeshagen,
Log. ac Phil. Prim. Prof. Publ.
Dn. Patrono ac Præceptore suo
fidelissimo.
publica φιλοσοφίαν disquisitioni submisiſſe
DANIEL Müller.
Bodenborgensis Saxo.
Autor & Respondens
In Auditorio Philosophorum

diss. A Addiem Februar.
13 Ao. χειροτονias M. DC. LXIX. a. LVI. 13.

Jena, Literis Johannis Jacobi Bauboferi.

Docte dum; quae sit, monstras, humana voluntas;
Inter Doctores jure merere locum.

Gratulab. deprop.

Erhardus Weigelius Mathem. P.P.
& Alumn. Insp.

Eximio Atq; Literatisimo DN. DANIELI MULLERO,
Philos. & SS. Theol. Cultori strenuo Auditori & Amico
dilecto cum publicè Disputaret de Voluntate
humana acclamat priscum

FELICITER

Joh. Christoph. Hundeshagen/
P. P. Ordin.

VELLE Tuum monstrat, Te jam voluisse labore
Doctrinæ famam conciliare Tibi.

A Te dum Doctūm censurē humana voluntas,
Donum Dei prænobile,
Quid, qualisque siet submittitur, oro Jehovam
Velit suo spiramine
Arbitrium regnare tuum, quò regnet & hocce
Tuo, potentiae suæ
Subjectos varios motus, in corde diligantes,
Et appetat nihil, nisi
Quod tanquam verum & rectum rationis acumen
Dictarit & probaverit.

Pauca hæc Per-Eximio Dn. Resp. Fautori & Amico suo
honorando gratulab. apponeb.

M. Joh. Fridericus Treiber/Facult.Phil. Adj.

Ecce * POLOS, circa quos sese volvere NOSTRA
ACTA solent! multum est dicere, nosse POLOS.
Multum omnino est, quod VIR plurimis
dotibus ornata & ideo Prae eximie DN.

DANIEL MULLERE Fautor honorande

de altero nobis polo eruditè edisseris, quod &
Tibi & aliis & mihi bonum gratulor

M. JOH. FRID. NICOLAI.

Vell^e

Velle suum enīq; est : sic & Tibi ; velle quid ipsum,
Libertasque hominis quid sit , Amice, doces
Velle & perficere in studiis det Numen , ab omni
Felix ut liber sis maneatq; malo !

ita L. M^j Praeeximio atq; Eruditissimo Dn. Respondenti
Favori atq; Amico suo honoratissimo gratulatur.

M. Mattias Sebastianus Langius,
Ratisp. SS. Theol. Stud.

Det DEUS velle !

Quo Te non voto donem , Pars Altera Cordis
Publica dum scandis jam rostra regente JEHOVA ,
Deq; hominis parte prima * mentisq; Ministra :
Quæ tanquam + Regina suis moderatur habenis
Imperii gravis motus in corde volantes
Differens egregia quæ sint conamina mentis
Monstras ? Conclamo nil quam FELICITER unum !
Hoc bis, ter , quater ingemino. DEUS adjice Fiat !

* Dicitur voluntas
mentis ministra non
quasi ei obedientia
eristi sit subjecta sed
potius civili quæ i-
psiis potestatem Re-
giam in quodvis ap-
petibile non tollit

+ Dicitur voluntas Regina,
quatenus illa in appetitum
sensitivum iterum habet im-
perium πολιτικῶν infacul-
tatem autem locomotivam
δεποτικῶν

Paucis hisce Pereximio, Prestantissimo atq; E-
ruditissimo Dn. Respondenti Contubernali
atq; Commensali suo summopere honorando
atq; dilectissimo de felicissimis atq; lauda-
tissimis in studiis progressibus ex
animo gratulatur

Joh. Christop. Zellmann/North. Cherusc. Phil. Stud.

Jamjam . Pieris pollens virtutibus : atque
Ingenio fulgens & probitate pari

Hos Proceres sequeris musis charissime Müller

Hos audis laudum Castalidumq; DEOS

Quos pietate polus sed Castalis artibus auxit

Famaq; prologis vexit ad astra suis.

Perge bonis avibus cæptum semel ausibus auge

Ac indefesso carpe labore decus

Sic Tibi protanto sudore reponet Apollo

Præmia perpeenis perpetuanda metris

Hæc Pereximio Dn. Resp. Philos. & SS. Theolog. Cultori per-
strenuo Amico ac Sympatriotæ suo suavissimo Debitæ
gratulationis ergo scribebat festinans.

Dietericus Nolbeck Bocnemensis LL.Stud.

DISPUTATIO DE VOLUNTATE HUMANA.

*Quod DEUS Ter Opt. Max. felix faustumq;
esse jubeat!*

PRÆFATIO.

Imonacem insignem, tempestate Adriani Imperatoris, Philosophum, cùm aliquando interrogatus esset, unde Philosophia sua duxisset primordia? breviter, sed ingeniosè ita ferunt respondisse: Se tuncdemum philosophari cepisse, cùm in suam ipsius cognitionem descendisset. Quô effatô, citra omne dubium, Vir perspicacissimus indigitare voluit, Hominem nobilissimum philosophia esse Objetum, in cuius naturam non nisi lynceis introspicere debeant oculis, quicunque Sapientiae & naturalis Scientiae studio suam navare operam apud animum constituerunt. Ignarus enim sui, qui aliarum gnarus esse rerum poterit? Mirabilem Homo mirabilissimum inter res naturales cœteras meritò salutatur, & rectissimè Sophocles: Nihil, inquit, æquè stupendum, ac hominem, Natura parens produxit unquam. Hinc non abs re illam humanæ curiositatis cachino accipimus stoliditatem & stoliditatis curiositatem, quòd sollicitè querit & multò argentō emit spectacula, cùm tamen vel in

Ec

solo

solo homine habeat, quod desiderat, quod numeratō obx-
rat pretiō. Etenim Homo μικρός u[er]o ille, exiguō suō,
sed affabre exasciatō corpusculō amplissimum nobis, idque
stupendis rerum imaginibus pulcherrimē illustratum exhibit
amphiteatrum, in quo suō spectare modō licet, quibus cun-
que aliās universi hujus œconomia superbit, suosque spe-
ctatores in sui rapit admirationem. Quid, quod Homo A-
nimā suā immortali, quasi Numen aliquod nobis repreſen-
tet, quod corpus, non secus, ac supremum illud Numen
Deus Ter Opt. Max. hoc universum, conservat & gubernat?
Singulas animæ humanæ facultates, partes corporis organi-
cī singulas sigillatim enumerare, enumeratas dignis enco-
miis deprædicare nostri non est instituti, Veritas ipsa loqui-
tur, illum, qui philosophiæ exordia ponit in contemplatio-
ne hominis, incipere non male philosophari. Et h[oc] ipsa
nisi fuisset alia, sufficiens esse posset ratio, cur & mea exi-
guā tenuitas, posteaquam primum in studio philosophico
facere periculum ausa est, ab homine exordiatur. Cum
autem Hominem à capite ad calcem, quā corpus, quā ani-
mam exponere, nimis unā vice foret prolixum, de quadam
saltim Hominis facultate, de VOLUNTATE sc̄. paucas
pariter & rudis ingenioli sui modulō bene mensas paginas
publico, sed benevolo Eruditorum examini in præsentie ex-
hibet. Tuum erit, Lector Candide, conatui huic favere.

Ut desint vires, non est culpanda Voluntas.
Tuum erit, si non nihil, quod boni Auctores, nostrique Præ-
ceptores suppeditarunt, thesibus sequentibus accommodan-
tum invenerit, æquanimiter id interpretari, & cogitare Co-
micum hoc jam olim suo:

Nullum est iam dictum, quod non dictum sit prius,
excusasse.

S.1.Vol.

§. 1.

Voluntatis Humanae naturam dum aggredimur explican-
dam, in limine prius B. L. illorum facimus certiorem,
quæ expectare debeat in sequentibus. Totus autem discursus
nostris cardo vertetur in duobus videlicet (1.) in Οὐρανο-
γίᾳ, ubi paucis originationem & diversam vocis significatio-
nem attingemus. (2.) In περιγραφολογίᾳ, ubi rei per vocem
illam significatæ, positâ prius & paullo uberiori explicatâ de-
finitione, divisiones quasdam, &c., quæ huc spectare videbun-
tur, quæstiunculas erimus proposituri.

§. 2. De hoc, cui Voluntas suos in acceptis Nomina-
les referat, primo loco erit dispiciendum. Sunt autem, qui
à volatu, sive à volitando voluntatem appellari autumant,
idque ideo fortassis, quod ipsa volucris instar ad res volitas
velocissimo quasi volitet volatu. Et cum hâc suâ deriva-
tione quam optimè convenire putant Græcum illud θέλη-
μα, quod juxta illorum mentem est ἄπο τῆς θέλειας, quod
valde currere significat, in hâc ratione τὸ θέλημα vi originis
idem sit, ac valde currens, atq; ita dicatur propterea, quod
voluntas ad rem, quam appetit, plenô cursu celerrimè feratur.
Est non nemo inter ipsos Scholasticos, qui voluntatem à
volubilitate vult esse deductam, causamque reddit, quod
ipsa nunc in fuga malî, nunc in prosecutioне boni volvatur.
Nec desunt, qui existimant, quod Voluntas à Græco nomine
βέλμοις factâ mutatione in literis partim, partim in pronun-
ciatione descendat. Verum hæ opiniones singulæ suum in
cornu fœnum gerunt, ex quo cognoscitur, cujus sint fari-
næ. Nos missis aliorum subtilitatibus, Voluntatem deduci
censemus à verbo volo, quod à Græco illo βέλομαι descendisse
de facili nobis patimur persuaderi. Nam uti inter eru-
ditos nemini clam est, Græcum & vulgo pronunciari amat,
ceu Latinum v. Deinde, (quod animadvertisit subtilis Scali-

C. 2

ger

ger de causa Ling. Lat. lib. i. c. 25.) dialectus Æolicā ॐ non agnoscit pro consonante, sed abjecto v. tenet ॐ, atque v. gr. pro λύκος legit λύκος, ut ita abjectā etiam terminatione Græcā μαι, integrum Volo evadat. Cœterū quod in notatione nominis non sicco prorsus prætereundum pede est, elegantissimis Linguæ S. voluntas venit nominibus. Dicitur enim אָבָתְךָ quod unà cum εμφαπικωτάτῳ illo בָּבֶן pater ex eadem radice אָבָתְךָ desideravit, acquievit &c. progerminavit, idque fortean propterea, quia Voluntas dum semper in ea fertur, quæ bona videntur, salutem hominis, haud secus ac benevolus pater dilectæ suæ sibi prosperitatem, desiderat, atque in illa acquisita tum demum placidè acquiescit. Dicitur etiam alio nomine רַפֵּצְךָ ab oblectando & complacendo; item רַצְחָךָ à perficiendo & absolvendo, quia quæ ipsi arrident non prius definit appetere, quam cum perfecta sunt & numeris absolute omnibus. Sed hæc de Originatione, nunc de diversâ significatione.

§. 3. Significatur autem Voluntatis nomine (1.) in latissimâ significatione appetitus animantium quicunque tam rationalis, quam sensitivus, & hoc sensu ipsis quoque brutis Voluntas adsignatur, v. g. quando de cane dicitur, quod velit edere, bibere, &c. sed hæc sententia plebejam inadvertentiam, non ἀκείβειαι sapit philosophicam. Notum enim in foro philosophico est, quod bruta Voluntate destituta in quocunque ferantur, ad id naturali instinctu atque appetitu sensitivo stimulentur. (2.) Voluntatis nomine non raro venit ipsum Objecium, sive ut Amandus de Bello Visu lib. 2. c. 145. de explic. Term. vocat, res volita. Hanc acceptionem modò laudatus Autor ostendit in seqq.: Quando dicitur Voluntas Regis est, ut latro suspendatur, Voluntas non accipitur pro potentia volendi, nec pro actu voluntatis

tatis ejus, quia suspensio latronis non est potentia volitiva Regis, nec actus elicitus à potentia; sed sumitur pro re volita, quia suspensio latronis est res volita à Rege. (3.) Voluntatis vox quandoq; denotat ipsum actum voluntatis putà Volitionem, & hac in acceptione circa illam sollicitus esse solet Ethicus, cui ita definitur: Voluntas est boni cum ratione appetitio. Hoc enim sensu Augustinus i. Retr. dixit: Nihil tam est in potestate voluntatis, quam Voluntas ipsa. Hoc sensu Naso canit: ut desint vires, tamen est laudanda voluntas &c. (4.) Denique Voluntas notat ipsum actum voluntatis primum, seu ipsissimam illius essentiam & naturam, quam pro eo ac possumus, non ut volumus jamjam erimus contemplaturi.

§. 4. Non autem agere de Voluntate in communi, seu ut ita loqui liceat, in actu signato, animus est, sic enim & à Deo, & ab Angelis, & ab Homine præscinderet, adeoq; ita explicanda esset, ut cuivis applicari posset; sed in actu exercito, prout scilicet ad solum hominem restringitur. Id quod & discursus nostri præfamen, & supra §. i. jamdum satí videtur intimasse.

§. 5. Atque ita hactenus de cortice satis, nunc citra ulteriores ambages ad nucleus. Continetur autem ille adhuc tanquam insubili quadam tunica, in ipsa definitione, quæ alias elegantissimo nomine τῆς γρίας γνοεσικός Philosopho 2. post. c. 3. appellatur. Datâ igitur & resolutâ penitus definitione, res ipsa in apricum utcunque exponetur.

§. 6. At verò sane, si voluntas tantâ perspicuitate æquè, ac definitionum diversitate, quæ apud autores hinc inde videre est, abundaret, jamdudum in vado res esset omnis. Quot enim sunt capita, tot etiam hoc in negotio auctorum ferè sunt sententiæ. Illorum autem nobis arridet

Ce 3

defi-

definitio; quæ ita træditur: Voluntas est facultas ani-
mæ rationalis, boni per intellectum cogniti ap-
petitiva.

§. 7. Genus constituitur *Facultas*. Ubi animadver-
tendum, quod hæc vox potissimum duplicem admittat si-
gnificationem. Notat enim (1.) primam aliquam Quali-
tatis speciem, nempe Habitum, & definitum ab Aristotele
lib. I. Rhet. c. IO. quod sit disciplina æquè contrariorum, quatenus
scilicet de una eademque re per diversa principia probari
potest opposita, cujusmodi disciplinæ sunt Rhetorica &
Dialectica. (2.) Significat etiam secundam speciem quali-
tatis, nempe potentiam naturalem, in qua significatione h.l.
Voluntatis genus constituit, quod probatur ita: Si volun-
tas est in anima aut erit affectus, aut facultas, aut habitus.
Sed Voluntas est in anima. E. horum aliquid erit. Major est
Aristotelis, qui *2. Eth. c. 4.* disertè ait, quod tria sunt in ani-
ma, *τάχη, δύναμις, έξεις*. Non autem voluntas est affectus,
quia semper permanet, quia in appetitu rationali, non sen-
sitive consistit, quia non cadit in bruta, &c. Nec est Habi-
tus, quia nec infunditur, nec acquiritur, sed naturâ inest, pri-
mamque operandi sicut facultatem. Relinquitur ergo quod
sit *δύναμις* facultas seu potentia.

§. 8. Cùm autem potentia præprimis dispescatur in
activam & passivam, quæritur, qualis sit Voluntas? [Resp.
prout hic à nobis spectatur secundum naturam suam & re-
spectu Objecti naturaliter à se apprehensibilis, ut actus pri-
mus, Activa Voluntas est potentia. Quando verò conside-
ratur in ordine ad Objectum suum, à quo movetur, passiva
potentia dici potest, nam moveri est pati. Similiter, quan-
do consideratur quoad actus immanentes, qui in eâdem po-
tentia, in qua fuerunt producti recipiuntur; Recipi autem
est

est potentiae passivæ. Sic etiam secundum doctrinas Theologorum, ut potentia passiva obedientialis se habet in spiritibus spiritualibus, cum Deus in nobis operetur & VELLE & perficere. Phil. 2.13.

§. 9. Differentia continetur in verbis subsequentibus. Additur enim, *animarationalis*, ut discriminetur 1. à facultatibus animæ vegetativæ, quales sunt facultas Altrix, Auctrix & procreatrix. 2. à facultatibus animæ sensitivæ, quales sunt sensus externi & interni, appetitus sensitivus & facultas Locomotrix. Nos autem illis verbis: Animæ rationalis, Voluntatis Subjectum strictè ita dictum exprimi existimamus, id propter, quia facultates animæ, adeoque etiam Voluntatem ab ipsa anima realiter distingui cum Scotistis atque Excell. nostro Zeifoldo lib. de An. sect. I. art. 4. punct. §. 275, seqq. imus inficias. Et ut ratio statim appearat verba modo laudati Auctoris apponere non pigrabimus. Ita autem l. c. philosophatur: *Probationis loco nobis in praesentiarum sufficiat decantatum illud: Entia præter eum contra rationem non sunt multiplicanda.* (1.) Nulla verò ratio est, qua suadeat ejusmodi potentias in animabus realiter ab ipsis distinctas, & per modum qualitatum eis inherentes; (2.) contra verò rationem est, tales potentias tribuere animabus, vel in eisdem statuere, quæ realiter sint ab ipsis distinctæ, id quod breviter ostendo. Primo quidem: Si e. g. potentia sensitiva & appetitiva ab anima sensitiva, & intellectus atque Voluntas ab anima rationali realiter differunt, sequitur, quod essentia animæ sensitiva & rationalis præcisè accepta, aut separatis ab utraque per absolutam Dei potentiam eorum potentias, anima sensitiva non sit sensitiva nec appetitiva; & animarationalis nec intelligens, nec volens, quod sane magnum absurdum est. Deinde, si intellectus & voluntas realiter differunt ab anima rationali, & se habent ut qualitates in anima ut in subjecto, sequitur animam rationem.

*rationalem esse compositam ex subjecto & accidente, & per con-
sequens unum per accidens. Posterius hoc est absurdum. E, &
prius &c.*

§. 10. Ex his constat, quod Voluntas non sit in ani-
ma tanquam in subjecto, sed tanquam in eo, quod per mo-
dum subjecti concipitur, non secus ac alias in Metaphysicis
attributa Entis esse in ipso Ente dicuntur. Frustra ergo
sunt Romanenses, qui contra nostrates Theologos ita col-
ligunt: Una virtus non potest esse in duobus subjectis reali-
ter invicem distinctis. Fides est una virtus, intellectus ve-
rò & voluntas sunt duo subjecta realiter distincta. E. Fides
non potest esse in intellectu & voluntate, & per conse-
quens non potest consistere in notitia & assensu, quæ sunt a-
ctus intellectus, & in fiducia, quæ actus voluntatis est. Nam
in hoc rotiocinio tamdiu negatur alterum membrum mi-
noris, quamdiu suam de reali potentiarum animæ distin-
ctione hypothesis firmis & stringentibus rationibus proba-
re non possunt.

§. 11. Porro in definitione voce *boni* exprimitur Obje-
ctum. Cùm enim Voluntas sit appetitus species, appeti-
tus verò tanquam genus, ita patentibus Philosophis, sit tan-
tum boni, liquet, quod idem quoque asserendum sit de Vo-
luntate. Deinde Voluntas tantum fertur in id, quod sibi est
conveniens: Sed solum bonum est conveniens. E. Et quid
opus est verbis, ubi testimonia rerum adsunt? Testatur qui-
libet, qui secum experitur, se nihil velle, neque videre ullum
alium aliquid velle, nisi aliquâ ratione boni interveniente.

§. 12. Tam latè itaque se extendit Objectum Vo-
luntatis, quam latè bonum patet, ita non solum bonum ve-
rum, sed & apparens, non solum honestum, sed etiam u-
tile & jucundum complectatur, quò respexisse videtur Ari-
stoteles, quando in principio Eth. ad Nic. ex aliis auctori-
bus

bis hanc boni descriptionem: Bonum est id, quod omnia appetunt, retulit, suoque calculo comprobavit.

§. 13. Multa hic habent, quæ objiciant. Posset enim ita quis colligere. Quicquid voluntas appetit id bonum est. Voluntas appetit vitium. E. vitium bonum est. Major stabilitati potest nostris concessis, quando scilicet posuimus, Objectum Voluntatis esse tantum bonum. Minorem cotidie probat experientia. Unde enim tanta tam frequens viatorum cacoëthes, unde fornicationes, rapinæ, furtæ, cædes, &c. nisi à libera voluntate profiscantur? Et sanè si nihil virtutis nomine dignum est, nisi quod à Voluntate libera provenit: ita nihil ignominiosum vitii nomen merebitur, nisi quod ab eadem derivetur. Verum ad hoc quid respondendum sit, jamjam ex supra dictis dispalescit: Scilicet major ex parte prædicati erit limitanda h. m. Quicquid voluntas appetit, illud est bonum vel verum vel apparenrens. Sic limitata majore, conclusio non erit falsa. Potest siquidem quodvis vitium esse bonum apparenter tale, quatenus scilicet voluntas in illud fertur sub ratione alicujus boni, sive illud sit utile, ut e. g. cædes, furtum, sive jucundum, ut scortatio, crapulatio &c. Hinc eleganter Seneca Ep. 69. Nullum, inquit, sine auctoramento malum est, avaritia pecuniam promittit, luxuria multas ac varias voluptates, ambitio purpuram, & plausum, & ex hoc potentiam, & quicquid potentia potest. Mercede re virtus sollicitant.

§. 14. Non plane nullum quoque negotium nobis facessunt ipsi αὐτόχειρες, quorum sanè Voluntas, dum ex semetipsis longas faciunt literas, appetere videtur malum, prout malum est. Et, ut raseam Mutium Scævolam, qui sciens & prudens dextram igni injectam torruit, ut nihil dicam de M. Curtio, qui sese suâ sponte inhiantem terram conjectit eques, id ipsum quoque decantatissimô suô facinore

Dd

ratum

B 270

ratum esse jubet ille Atheniensium Dux Codrus, quo de Vell.
Paterc. lib 1. c. 2. menorat, quod pastorali induitus cultu ho-
stibus semet tradiderit, iisque artibus mortem quæsiverit,
quibus ab ignavis vita quæri solet. Nemo autem tam bli-
teus, tam insipiens beta nemo est, qui intelligat, mortem,
quam terribilium terribilissimum Philosophus non abs re-
nuncupat, & devitare alioquin quocunque animal omni
conatu laborat, malam esse, nec boni nomine venire posse.
Verum ne hoc quidem ariete nostra concutitur sententia.
Distinguimus enim inter Voluntatis objectum materiale &
formale. Illud putamus esse rem quamcunque, in quam
fertur voluntas, sive in se bona sit, sive minus: hoc consi-
stere arbitramur in fine, cuius gratia Voluntas in illud fer-
tur, & quatenus aliquam rationem boni ostendit. Finis
autem & bonum nobis in praesenti æquipollent, atque etiam
alias idem sunt, non quidem formaliter, subjective tamen
ac materialiter, quatenus scilicet una eademque res, idem-
que subjectum est, quod bonum & finis dicitur. Jam amba-
bus quidem largimur manibus, Objectum voluntatis mate-
riale quandoque malum esse, sed hoc jam non attendimus,
cum nobis sermo sit potius de Objecto formalis, quod bonum
esse etiam in objectis exemplis jam ibimus probatum. Nam
quod attinet αὐτόχειας, voluntas illorum aut hujus vitæ
calamitatum aut ignominiae & supplicii acerbitatum appre-
tit declinationem, quæ finis adeoque boni alicujus ratio-
nem habet, in quam derivationem Voluntas tanquam in Ob-
jectum formale directe fertur: quod autem simul & eodem
actu etiam appetat propriam jugulationem, causam dicit
tritum illud: Qui vult finem vult etiam media. Deinde
quod concernit Codri aliorumque facinora egregia, ad-
mittimus, adurere dextram, immittere se in hiscentem ter-
ram; tradere se mactandum hostibus, &c. in se mala esse;

negat.

negamus verò, quod voluntas vitiorum laudatorum mota sit in eâ, tanquam in Objectum formale, sive finem, qui sanc in re longe optima & honestissima, in salute nempe publicâ positus est. Jam verò quæ sunt ad finem, s̄epissimè non sunt bona propter seipsa, sed ex ordine ad finem, neque Voluntas in ea movetur, nisi quatenus fertur in finem.

§. 15. Neque autem hoc ipso, quod Voluntatis Objectum tantum bonum esse statuimus, illam suâ deprædamur libertate, quô nomine fortassis ille nos accuset, qui ita colligat: Si voluntas tantum fertur in bonum, non verò in malum, sequitur illam non esse liberam, &c. Nam Resp. in hoc argumento planè nullam consequentiam, sed falsissimam esse hypothesis, ac si Voluntatis libertas consistat in eo, quod possit velle malum, sub ratione mali. Liberrima utique est voluntas ob duplicum, quâ gaudet, libertatem: Scilicet 1. ob libertatem contradictionis, quâ potest velle & non velle, adeoque suspendere actum suum, vel ut experiatur suam libertatem, vel ut melius deliberet de natura objecti, an scil. bonitatem in se habeat, an minus. 2. Ob libertatem contrarietatis, quâ potest bonum liberè velle, & malum liberè nolle, aut pluribus oblatis unum alteri præferre. Circa hanc verò libertatem, quam alias etiam specificationis vocant, probè distingvendum est, inter bonum acceptum universaliter, & inter bonum sumtum particulariter. Circa illud quidem Voluntas quoad specificationem libera non est, quia non potest non bonum velle, adeò ut si, uti August. lib. 10. Confess. c. 20. habet, *omnes homines una voce interrogari possent, utrum beati esse vellent, sine ullâ basitacione velle se, responderent*: Libera tamen est Voluntas circa bonum particulare, quia in illis præter rationem boni, etiam aliquid mali apparere potest, ut inde pro lubitu illud velle possit, & nolle.

D d 2

§. 16. Sed

16. Sed dicas: Si nemo potest velle malum, ut malum, non dabitur peccatum ex malitia. Verum negatur consequentia. Nam B. Stalius ex Durando docet, peccatum ex malitia non consistere in hoc, quod aliquis velit malum sub ratione mali, sed in hoc, quod aliquis sciens, aliquid esse in honestum & contra legem Dei, illud tamen velit sub ratione aliqua iurundicatis vel utilitatis, nulla ictus perturbationis vehementia adverbente judicium rationis, iudicans, melius esse legem transgredi, quam utilitate illa, vel voluptate privari.

§. 17. Manet itaque adhuc solum bonum objectum voluntatis, ut mirari possis de Scoti tam subtilissimi Viri hâc in re cum aliis dissensione, quando 1. sent. d. 1. q. 4. 2. d. 43. q. 2. & 4. sent. d. 119. q. 10. hanc sententiam in dubium vocat, nec satis confirmatam esse adstruit. Unde etiam non ignobilis illius discipulus Gvili. Ockam, præceptoris sui vestigia secutus, in 3. sent. q. 13. ad dub. 3. confirmare nullus dubitat, voluntatem etiam velle malum, quod nec bonum sit realiter, nec apparenter, & ut hanc suam opinionem ad oculum demonstret, talem format casum: Si quis desertâ religione, quam veram esse omnino sibi persuasum habet, dæmones sequatur, vellet utique malum, quod nec revera esset bonum, nec appareret bonum. Unde concludit, quod voluntas quoque feratur in malum quâ malum. Sed huic dubio iterum accuratâ, quâ polluit, acrimoniâ obviam processit B. Stalius disp. phil. 8. Reg. 1. §. II. ubi docet, nullam huic ratiocinio inesse consequentiam, quia illud, quod reverâ & apparenter malum est, nihilominus aliâ ratione bonum esse videatur, ut si quis redimenda vita aut honoris adipiscendi ergo à vero Dei cultu ad idolatriam desciscat.

§. 18. Hæc de Objecto, ad quod requiritur, ut per intellectum prius sit cognitum. Nam quemadmodum alias ignorantia nulla cupido; ita nec voluntas quicquam apperit, nisi cuius.

jus perspectam prius atque exploratam naturam habet, certaque sit, illud sibi esse conveniens. Hoc autem ut praestet, accuratum intellectus iudicium accedat oportet. Nam Voluntas ingeniosè confertur cum regina cæca, quæ imperium quidem tenet, sed cognoscit nihil. Quapropter intimum sibi adjunxit consiliarium, intellectum pùta, cuius munus est, ut cognoscat & judicet, an aliqua res sit bona, an mala, an conveniens, an inconveniens, an jucunda, an misera jucunda.

§. 19. Qualis autem cognitio intellectus requiratur, ut voluntas moveatur, an sufficiat simplex apprehensio, an vero requiratur etiam iudicium compositionis, quod explicatur his aut similibus verbis: bonum est hoc facere, &c. an quoque præter hæc accedere debeat iudicium practicum, siue interna locutio imperativa: fac hoc, Auctores certarunt, certant & adhuc sub judice lis est. Interim quid faciendum sit docent Dd. nostri laudissimi B. Stalius disp. phil. 10. reg. 2. §. 13. Nimirum ad aliquot actus voluntatis sufficere simplicem apprehensionem, esse tamen nonnullos ad quos necessarium sit iudicium compositionis.

§. 20. Quod autem omnino fieri nequeat, ut voluntas in rem aliquam moveatur, cognitione intellectus non præcedente, id secum ipsiusmet se experiri, quicunq; volunt, faciebuntur. Et sane si voluntas suâ naturâ ferri posset in incognitum, sequeretur, quod quovis tempore, & quacunq; occasione pro voluntate ita operari possemus, quod, quam contra saniorem rationem sit, ostendit prolixè Gabriel Vazquez l. 2. t. 1. disp. 35. c 2. & 3. Dicis: Voluntas non raro desiderat scire incognita. E. appetit incognita. Resp. cum D. August. de Trin. l. 10. c. 1. aliud esse appetere scientiam incognitorum, aliud appetere ipsa incognita. Qui scire amat incognita, non ipsa incognita, sed rð scire amat. Scientiam autem illam jucundam & bonam esse, non ignoratur.

§. 21. Hactenus de definitione Voluntatis, quæ communiter dispescitur (1.) in Voluntatem simplicem, quæ simpliciter in omne fertur bonum, sive verum, sive apparet; & determinatam, quæ est appetitus restrictus ad certa media, quibus intervenientibus aliquid bonum volumus. (2.) in Consiliativam, quæ judicat aliquid esse bonum vel non bonum, ut fiat, vel non fiat; Affectivam, quæ appetit id, quod judicat esse bonum: & Imperativam, quæ imperat aliquid fieri. Cæterum quando Voluntas accipitur pro ipso actu volendi, celebris est distinctio inter voluntatem efficacem & simplicis complacentiæ. Illa est, quæ fertur in rem non secundum se tantum, sed ut efficiendam aut consequendam: Hæc est quæ nascitur ex re secundum se, sine ulla cogitatione efficiendi vel consequendi. Ex qua distinctione liquet, quid ad tale ratiocinium sit respondendum. Quicunque volunt finem, volunt m. media ad finem necessaria. Sed omnes homines volunt salutem æternam tanquam finem. E. volunt m. vitam piam & calamitosam tanquam media &c. Conclusio quam sit falsa, toto die, proh dolor! probatur experientia; quapropter hac distinctione canon ille Topicus erit limitandus h. m. Q. volunt finem voluntate efficaci, &c. Sic suas quidam, ad alia sublimiora contendentes animum, iterum atque iterum crepant distinctiones inter voluntatem absolutam, & conditionatam; jam inter voluntatem signi & beneplaciti, quas nos in praesenti, cum ad institutum nostrum vix quadrent, juvat non minetenus attigisse potius, quam prolixè & sigillatim explicasse, ne male audire cogamus: manum de tabula.

§. 22. Accessum itaq; facimus ad quæstiunculas nonnullas paucis evolvendas. Quæritur I. An Voluntas possit cogi? Cogi h. l. ita explicante B. Stalio, nihil aliud est, quam vim s. violentiam pati, ut idem sit, ac si quæras, an τὸ

Bίαν

βίουν s. violentum locum habeat in Voluntate. Quid autem sit τὸ βίον docet Philosophus 3. Eth. c. i. & constat ex Ethicis. Ut autem quæstioni satis queat fieri prænotandum est, duplēm esse voluntatis actum, internum unum, alterum externum. Internus vocatur alio nomine immanens & elicitus, quia in ipsa voluntate immanet, atque ab eadem elicetur, estque nihil aliud, quam naturalis ad aliquid inclinatio. Externus dicitur actus voluntatis imperatus, quia non ab ipsa voluntate, sed ab alia quadam facultate inferiori, quæ imperio voluntatis substat, elicetur. His præmissis, patet, opinor, quod is egregiam committat contradictionem in adjecto, qui dicat voluntatem cogi posse, quoad actum elicitum, h. e. voluntatem velle aliquid coacte, cum velle nihil sit aliud, quam naturaliter ad aliquid inclinare. Quod si vero quis loquatur de voluntate quoad actum imperatum considerata, pedibus imus in istius sententiam voluntatemque cogi posse autem amus, tantum abest, ut litigiosa reciprocate serram cum illo cupiamus.

§. 23. Quæritur II. Quousque se extendat, & quale sit Voluntatis imperium? Supra dictum est, voluntatem cœcam esse reginam, idèoque jam meritò inquiritur in illius imperium, cum juxta id, quod vulgo circumfertur in proverbio, nomen sine re & officio, nihil sit. Latè autem & in animâ & in corpore regnat voluntas. Dicto enim obediens sunt eique sub jacere videtur (1.) ipsi actus intellectus, tam quoad exercitium, ut possis considerare & non considerare rem quamvis; quam quoad specificationem, ut in re dubia assentiri aut dissentire, aut omnem actum suspendere queas prout voluntati placuerit. (2.) dominatur etiam aliquò modò facultatibus animæ sensitivæ, v. g. sensibus externis, visui, ne videat vanitatem seculi, auditui, ne audiat turpiloquia, tactui, ne tangat impura, &c. Sic imperat m. ipsi phan-

phantasiæ & memoriæ, ne custodes sint obscenorum tum
dictorum, tum factorum, quæ alias si erumperent in actum,
nobilitissimam naturam, qualis nostra humana est, facili ne-
gotio depravarent. Sic præcipit appetitui sensitivo, ut ea
appetat, vel fugiat, quæ ipsa appetit vel fugit. Sic dat in
mandatis facultati locomotivæ, ut in hunc vel illum locum
boni acquirendi causa moveatur. (3.) Voluntatis jussa quo-
que capessunt membra corporis, & ita quidem, ut, si appe-
titus sensitivus cum ratione & voluntate conspiret, vel mus-
titare contra non queant. Aliter autem se res habet, cum
facultatibus animæ vegetativæ, quæ non æquè voluntati fa-
sces in se imperii deferunt. Nam licet applicatio ad patiens,
etiam in iis, quæ ad hanc animæ partem pertinent, ei sub-
stet, ipse tamen actus, quoad vim & efficaciam ageritis, aut
patientis, naturalis est, nec ullò pacto voluntati obtem-
perat. De facultate altrice res est in proposito, siquidem
potes, prout tibi volupe est, cibum in corpus ingerere, sed
actum nutriendi moderare tibi non est integrum. De au-
trice idem testatur ipsa Veritas apud Matth. 6. v. 27. quan-
do querit: τις δὲ ἐξ ὑμῶν μεταμορφώσεις περιεῖται τὸν
ἀλικιανὸν αὐτῷ πῆχυν ἔρα; & nisi hoc imperio voluntas desti-
tueretur, tam frequenter contemtibiles pumiliones non cer-
neremus, cum quilibet procul dubio vellet, ut abjectum
suum corpusculum in ampliorem & decentem molem pro-
moveatur. Quod autem nec in procreatrixem facultatem
ullum jus obtineat voluntas, non sine summa ignominia ex-
periuntur, quibuscumque non volitus illiciti amoris fructus
irrecuperabilem virginitatis florem depellit. Et sane, si vo-
luntas in hac facultate teneret moderamina, non nisi pul-
cerrimi in lucem partus ederentur, nec civitas tot spuriis,
neque pulcherrimum hoc mundi theatrum tot monstrosis
hominibus squaleret, cum fœmina nulla sit, quæ non for-
mosam

mosam prolem, mēretricula nulla, quæ pārērē appētāt. Atque ita imperii terminos peragravimus, nūnc quale sit lūstrabimus. Duplex communiter in politicis traditur imperium δειποτικὸν καὶ τολιπικὸν. Illud est, quando superior inferiori ita imperare potest, ut inferior contra niti nequeat, quale est imperium heri in servum: Hoc verò est, quando inferior superiori refragari, atque obedientiam denegare potest, cuiusmodi est imperium magistratūs politici in subditos. Utrumque exercet voluntas, sed non pariter in omnes sibi subditas facultates. Quædam enim δειποτικῶς obediunt, ut e. g. facultas locomotrix, quædam verò τολιπικῶς, ut e. g. appetitus sensitivus, qui səpissimè reluctatur. Cum enim celeres impetus à sensu aut imaginatione suscitat, non advertente intellectu, Voluntatem antevertunt, tunc juxta Poëtam:

fertur equis auriga, nec audit currus habens.

Hinc appetitum sensitivum Aristoteles i. Eth. c. ult. t. II. eleganter comparat membro alicui corporis resoluto, quod səpē cùm à paralytico dextrorsum impellitur, sinistrorsum tamen fertur. Huc referri etiam potest quærela Apostoli Rom. 7. v. 18. seqq. Plura hac de re qui desiderat, vid. Conimbr. disp. 4. Quæst. 3, in lib. Eth. Aristotelis, art. 3. & B. Hornejum Phil. Mor. lib. 2. c. 4. p. 174.

§. 24. Quæritur III. An voluntas errare posfit nullō præcedente intellectū errore? Anceps hæc & intricata est quæstio, de qua inter Auctores non convenit. Affirmant Scotus, Occamus, Gabriel, Heinricus; negant Thomas, Durandus, Fonseca. Mediam tenere viam, atque utramque sententiam aliquid continere veri, statuere, videtur tutissimum. Et cùm ignorantia cuiusvis erroris fit genetrix, juxta illius indolem res ponderanda, & cum Svarezio nobis distingvendum erit inter ignorantiam formalem, quæ defectum scien-

tiæ arguit, & inter ignorantiam interpretativam, quæ consistit in inconsiderantia intellectus. Verum ergo est, quod voluntas quandoque errare possit, nullō præcedente errore intellectus ex ignorantia formalis orto, quod quidam ex Scholasticis probat exemplō Adami, cuius voluntas erravit, nullo præcedente errore intellectus, sive ignorantia formalis, quippe quæ post lapsum demum in pœnam peccati cesit. Nec omnino falsum est illud, quod voluntas non possit errare, nullo præcedente errore intellectus, neque ex ignorantia formalis, neque ex ignorantia interpretativa orto. Nam quamvis intellectus non semper erret ex ignorantia formalis, ut nesciat, hanc vel illam rem malam esse, errat tamen ad minimum ex ignorantia interpretativa, quatenus scilicet non accuratè interpretatur, non considerat, non recognitat, illam rem jam usque adeo malam esse, ut nullam rationem boni in se habeat, & hoc vult ipse Aristoteles, cum lib. 7. Eth. dicit: incontinentem semper aliquid ignorare aut saltini non considerare. Nunquam ergo Voluntati aliquid proponi potest, in quo exequendo erret, nisi intellectus etiam impingat, sive ignoret simpliciter, quid sit bonum, sive non recte consideret.

S. 25. Quæritur IV. An Liberum Arbitrium consistat in Voluntate? Quod Liberum Arbitrium brutis non competit, adeoque nec in facultatibus animæ vegetativæ, aut sensitivæ, quas homo cum illis habet communes consistat, ne unus, opinor, inficiabitur. Erit ergo in facultatibus animæ rationalis primariis, videlicet aut intellectu, aut in voluntate. Non in intellectu, quia liber non est, cum tanquam potentia cognoscitiva dependeat ab Objecto, positisque omnibus ad agendum requisitis necessariò agat, E. in voluntate, cuius libertatem supra S. 14. dedimus probatam.

S. 26. Cir-

§. 26. Circa quæstionem, quâ quæritur, *An Voluntas determinetur ab ultimô judiciô intellectus?* quedam sunt monenda. Nempe, quando asseritur, Libertatem Voluntatis esse in intellectu radicaliter, ita ut intellectus lumen quasi præferat Voluntati, & quid appeti aut non appeti mereatur, indicet ac judicet, id eò usque extendit Bellarminus l. 3. de Grat. & lib. arbitr. c. 8. ut asserere non dubitet, Voluntatem determinari à judiciô ultimô rationis practica, seu, Voluntatem necessariò eligere id, quod ultimum judicium practicum determinavit esse eligendum. Vocant autem judicium ultimum, quando, expensis cæteris sententiis, quæ in mentem venerunt, iisque rejectis, tandem concludit ratio, hoc & non illud rectissimè omnium fieri.

§. 27. Sed, ut non dicamus nunc, hanc Bellarmîni aliorumque sententiam ipsi Paulô dicam scribere, ut qui Rom. 1. 32. expressè ait, *quosdam, qui cognitam habeant justitiam DEL, quod si, qui talia* (qualia recensentur vers. 29. 30. 31.) faciunt, digni sint morte, non solum ea facere, sed etiam assentiri & applaudere his, qui talia faciunt. Ut, inquam, illa nunc missa faciamus, variis insuper absurditatibus opinio ista exposita est. Si enim Voluntas ita dependet à judiciô intellectus, ut nec sine eò possit determinari ad aliquid volendum aut nolendum, nec posítô isto judiciô possit ab eò discrepare, ubi manebit libertas & indifferentia Voluntatis? Si voluntas est potentia libera, quomo do ita sequetur judicium rationis, ut non possit non istud sequi, cum judicium hoc unum sit ex requisitis iis, quæ ad rem volendam aut nolendam præsupponuntur? Sane si Voluntati sua constare debet libertas, necessum est, ut posítô judiciô intellectus *etiam ultimô*, aliisque ad agendum requisitis, adhuc illa maneat indeterminata. In hoc enim consistit discrimen inter potentias liberas & necessarias. Et si vel maximè, suppositâ

Bellarmino de Intellectu Voluntatem determinante sententiā,
adhuc libertas aliqua Voluntati concederetur, non tamen
major illa esse posset, quām ea, quæ facultati locomotivæ com-
petit, adeoque quantum ad libertatis possessionem, Volun-
tatis & locomotivæ potentia eadem futura esset ratio: quod
quām absurdum sit, cuivis obvium est. Consequentia au-
tent facile ostenditur; Nam & facultas locomotiva movere
potest sursum, deorsum, antorsum, retrorsum, ita ta-
men, ut obsequatur superiori facultati & ad ejus imperium
modò in hanc, modò in illam partem moveat. Quod si
itaque Voluntas quoque alii potentia necessariò obtempe-
rat, non apparet, cur major ipsius quām locomotivæ fa-
cilitati libertas veniat assignanda.

§. 28. Nec est, quod excipias Intellectum & Volun-
tatem se mutuò determinare, & intellectum quidem deter-
minare Voluntatem *finaliter*, ostendendo scilicet bonum,
quod Voluntas respuere nequeat; Voluntatem autem deter-
minare Intellectum *efficienter*, quatenus Voluntas vult Intel-
lectum ita practice judicare, seu determinatè intelligere hoc
aut illud, & magis hoc quām illud; Ista exceptio rem non
expedit. In omni enim actione vitali sufficiens applicatio
objecti antecedit ipsam actionem, nec fieri potest, ut ipsam et
objecti applicatio effectivè proveniat ab actione, ad quam
ordinatur. Ita actus videndi supponit præsentiam corpo-
ris visibilis, nec ullâ ratione possibile est, ut visio præcedat
objectum suum, nedum ut ad applicationem ejus effectivè
concurrat. Quia itaque judicium Intellectus requiritur ad
actum Voluntatis ut applicans objectum, (Voluntas enim
nihil potest velle, quin prius cognitum illud sit) fieri sanè
nullò pacto potest, ut judicium Intellectus proveniat ab eō-
dem actu, ac proinde gratis defenditur illa Intellectus judi-
cantis à Voluntate facta determinatio. *Quod confirmatur:*
Volun-

Voluntas non applicat potentiam aliquam ad actum nisi volendo illum actum: si itaque Voluntas applicat intellectum ad judicium, faciet id per actum quod vult ut sic & non aliter judicet intellectus. At unde determinatur Voluntas ad hoc volendum? non potest certò determinari ab illo ipso iudicio quod vult, cum hoc, quando Voluntas id velle supponitur, nondum existat: nec determinabitur a iudicio aliò, quia sic non determinaretur Voluntas ab eodem iudicio, quod ipsa determinavit vel ad actum applicavit, sed a iudicio quodam præcedenti: & præterea de isto iudicio eadem redibit quæstio: dicetur enim iterum de eo, quod tale sit, quale Voluntas velit; atque sic procedatur in infinitum. Fictitia id circò sine dubio est illa mutua Intellectus & Voluntatis determinatio, quam nonnulli propugnant.

§. 29. Objicit Bellarminus: *Si Voluntas aliquid eligere posset contra dictamen ultimi iudicij practici, posse etiam fieri, ut in Voluntate esset peccatum sine errore vel defectu in Intellectu. Hoc autem esse contra illud Salomonis Prov. 14. Errant, qui operantur malum.* Innititur hæc Bellarmini objectio nobili illi controversiæ inter Thomam, Scotum, aliosque agitatæ. Num voluntas errare possit nullò præcedente errore Intellectus, cuius negativam, quantum ad rem ipsam, Bellarminus cum Thomâ amplectitur. Nos verò adserimus: plerumque quidem ita esse, ut errorem Voluntatis præcedat error aliquis Intellectus, vel saltim inconsiderantia ejusdem, quando non sat̄ diligenter penetrat, quid futurum sit eligibilis, & quid pejus: quandoque tamen Voluntatis errorum nullum supponere errorem intellectus, cum fieri possit, ut voluntas etiam illud malum appetat (propter coniunctam voluptatem) quod intellectus aperte judicavit malum esse, & vicissim illud bonum fugiat (propter adhærentem molestiam) quod intellectus aptè judicabit optimum

Ee 3

esse:

100.1.8

esse: ubi certò intellectus non errat judicando, sed Voluntas perversè eligendo. Locus Prov. XIV. 22. non evincit, peccatum necessariò arguere defectum Intellectus, cum Voluntas deflectens à bono non minus erret, quam Intellectus devians à verò.

§. 30. Denique hīc quæritur, *An aliquid voluntarium sine omni actu dari possit?* Voluntarium dicitur per ordinem ad Voluntatem. Potest autem dupliciter aliquid importare habitudinem ad Voluntatem (1.) Vel tanquam ad objectum *volitum*: quō pactō omne, quod Voluntati placet, ejusque inclinationi consonum est, vocatur voluntarium *objectivē*. (2.) Vel tanquam actus ad suum principium; quā ratione omnīs actus & effectus, qui ad Voluntatem ceu suum aliquō modō principium, ordinem dicit, vocatur voluntarius *formaliter*; sive sit actus elicitus, seu immediate à voluntate procedens, ut volitio, nolitio; sive imperatus h. e. immediate ab aliā inferiori potentia elicitus, præviō imperio voluntatis, à quā proinde mediatē duntaxat profecta dicitur, ut, v. gr. actus videndi, qui à potentia visivā immediate elicetur, & à Voluntate (licet indirecte saltim) imperatur. Hoc posterioris conditionis voluntarium Scholastici ex Aristot. solent definire id, cuius principium est intra cognitionem.

§. 31. Duplex præterea assignare solent voluntarium, aliud videtur *voluntarium in potentia*, quod nihil aliud sit, quam Voluntatis potestas ad agendum, vel non agendum; illudque sine omni actu, tam Intellectus, quam Voluntatis esse posse, largiuntur; cùm potestas in suā ratione nullum actum includat. Aliud *voluntarium in actu*, quod ultra hanc potestatem requirat, ut à voluntate, ceu principiō suo, actu procedat; adeoque necessarium sit, voluntatem in ipsum actualem aliquam habere relationem.

§. 31. Con-

§. 32. Controversia igitur non est de voluntariō in potentia, sed in actu. Hoc autem iterum est duplex; alterum scil. directe, alterum indirecte seu imperativē voluntarium. Prius dicitur, ad quod Voluntas directe & expressè concurrit per modum causæ, verum ac realem influxum habentis. Posterius verò, in quod Voluntas non habet realem aliquem & directum, sed duntaxat interpretativum influxum. Id quod tunc evenit, quando voluntas circa aliquid volitum non secus se habet, ac si illud vellet; ita, ut ex tali se habendi modō *interpretari possimus*, eam illud velle. Ex quo manifestum est, *volitionem istam interpretativam*, esse ipsammet voluntatem, dicto modō, circa aliquid volitum se habentem; non verò aqum quendam ipsi Voluntati superadditum; sicut etiam *cognitio interpretativa* nihil aliud est, quam ipse intellectus non considerans aliquid, quod potest, debetque considerari.

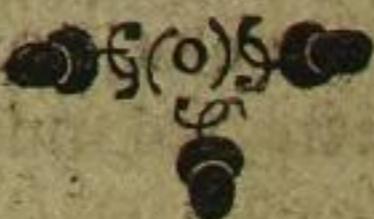
§. 33. His ita, pro uberiori quæstionis intelligentia, præmissis, ad quæstionem propositam respondemus (I.) Nihil impedit, quo minus reperi queat voluntarium in actu, sine formalī voluntatis actu, ullō modō ad ipsum terminatō; id quod tamen indirecte erit voluntarium. *Prius inde probatur*, quia v. gr. omissio audiendi concionem in die dominico, est peccaminosa, ac proinde actu voluntaria. At enim verò, ad ejusmodi omissionem non semper terminatur formalis voluntatis actus; cùm omittens non semper habeat hunc actum: (**V O L O OMITTERE.**) Posterius etiam constat, etenim voluntarium istud non est à voluntate, ut habente influxum in ipsum realem, sed potius velut non efficiente; adeoque non est à Voluntate directe, sed indirecte.

§. 34. Re-

§. 34. Respondetūr (2.) Non dāri aliquid voluntarīum, ne indirectum quidem, sine actu Voluntatis, saltim interpretativō, respectu illius. Ratio est, quia etiam voluntarium indirectum, suō modō, est à voluntate, tanquam suō principiō; alias enim non esset in actu voluntarium. At verò non à voluntate, ut influente & concurrente formaliter. E. saltim est ab eā, ut influente *interpretativē* sive *virtualiter*, h. e. ita circa objectum se habente, ut ejus dispositione censeri queat, quod velit eam.

§. 35. Resp. (3.) Benè reperiri posse voluntarium indirectum sine formali Intellectūs advertentiā, quæ actu ad ipsum in particulari terminetur, h.e. sine actuali ipsius consideratione, non tamen sine *interpretativō* sive *virtuali*. Prius probatur: etenim, omis̄iones, per vincibilem inadvertentiam factæ, sunt voluntariæ; cum tamen non habeamus circa illas expressum & formalem intellectūs actum; quia aliquin, non per inadvertentiam fieri dicerentur. Posterior etiam patet, quia nihil potest esse à voluntate, ut à Principiō, nisi mediā cognitione. Accedit, quod sicut nihil est directē volitum, nisi præcognitum; ita nihil quoque sit *interpretativē* volitum, nisi sit ad minimum *interpretativē* cognitum: idque eō vel maximè, quia absque cognitione & advertentiā, saltim virtuali, nulla in actu secundò possit esse libertas.

T A N T U M.

Coll. dis: A 5b, iusc. 13